

โคลงนิราศกรุงเก่า
หลวงจักรปาณี (ฤกษ์) เปรียญ แต่ง

แจกในงานพระกฐินพระราชทาน

ของ

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ณ วัดเสนาราม

กรมบัญชีกลาง ณ วัดหน้าพระเมรุ

กรมศิลปากร ณ วัดพนัญเชิง

และ

กรมไปรษณีย์โทรเลข ณ วัดวิเวกาวาส

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ ถนนบำรุงเมือง พระนคร

๑๖ ปง: ๓๓๓ ๓๓๓

๓๓๓: ๓๓๓๓๓ ๓๓: ๓๓๓๓๓๓๓๓
๓๓๓๓ '๓๓

โคลงนิราศกรุงเก่า

หลวงจักรปาณี (ฤกษ์) เปรียญ แต่ง

แจกในงานพระกฐินพระราชทาน

ของ

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ณ วัดเสนาสนาราม

กรมบัญชีกลาง ณ วัดหน้าพระเมรุ

กรมศิลปากร ณ วัดพนัญเชิง

และ

กรมไปรษณีย์โทรเลข ณ วัดวิเวกาวาส

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ ถนนบำรุงเมือง พระนคร

เลขที่ ๓๕.

เลขหมู่ ๗. ๓๔

วิชาภาษาไทย

NATIONAL LIBRARY OF THAILAND

31111005350383

คำอธิบาย

โคลงนิราศกรุงเก่าที่พิมพ์ในสมุดเล่มนี้ ได้ความในโคลงบทที่ ๒๓๒ ว่า มหาฤกษ์ เป็นผู้แต่ง และในโคลงบทที่ ๑๘๒ เล่าประวัติไว้ว่า เมื่อเด็กเป็นนักเรียนอยู่วัดเชิงท่า แขวงเมืองกรุงเก่า ครั้นเติบโตขึ้น จึงลงมาอยู่กรุงเทพฯ และได้เข้ารับราชการ ไม่สู้มีเวลากลับไปเยี่ยมเยียน ดังนั้นจึงรู้ว่า มหาฤกษ์ผู้แต่งโคลงนิราศกรุงเก่าเป็นคนเดียวกับมหาฤกษ์ชาวกรุงเก่า ซึ่งเป็นผู้ซื้อเสี้ยวว่าแต่งกลอนดี เมื่อในรัชกาลที่ ๔ อยู่ต่อมาจนในรัชกาลที่ ๕ ได้รับราชการเป็นที่หมื่นพากย์โวหาร แล้วเป็นหลวงจักรปาณี ในกรมลูกขุน

หนังสือที่มหาฤกษ์แต่งไว้ ส่วนมากเป็นนิราศกลอนแปดที่แต่งเป็นโคลงก็มีแต่โคลงรามเกียรติ์เท่านั้น เพิ่งจะมาปรากฏขึ้นครั้งนี้ ว่ามหาฤกษ์ได้แต่งโคลงนิราศไว้เรื่องหนึ่งคือ นิราศกรุงเก่า นับว่าได้มีโอกาสรักษาเรื่องของกวีที่มีชื่อเสียงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ไว้ไม่ให้สูญได้อีกเรื่องหนึ่ง

พิจารณาโวหารการประพันธ์ของมหาฤกษ์ที่ปรากฏในโคลงนิราศกรุงเก่า รู้สึกว่ามหาฤกษ์ไม่ถนัดแต่การแต่งกลอนแปดอย่างเดียว ยังสามารถแต่งโคลงซึ่งจัดเข้าในชั้น

เขียนได้ผู้หนึ่ง การแต่งเป็นไปในทำนองเดียวกับโคลงนิราสนรินทร์ บางบทก็คล้ายคลึงใกล้เคียงกันมาก จะถือว่าเอาอย่างมาจากนิราสนรินทร์ก็ได้ แต่การเอาอย่างกันนี้ ว่าทางคติของกวีโบราณ ไม่ถือว่าแปลก เพราะสมัยก่อนเขานิยมกันเช่นนั้น ถึงโคลงนิราสนรินทร์เอง ก็ได้แบบอย่างและความคิดในบางตอนไปจากโคลงกำสรวลของศรีปราชญ์อีกต่อหนึ่ง ข้อสำคัญของการแต่งอยู่ที่รู้จักร้อยกรองคำพูดให้ไพเราะเหมาะสมเจาะ ทำให้เกิดความรู้สึกขึ้นในใจของผู้อ่านตามที่ผู้ร้อยกรองได้มุ่งหมายไว้ ไม่ว่าความที่แต่งจะต้องเป็นเรื่องที่คิดขึ้นเองหรือไม่ โคลงนิราสกรู่งเก่าในบางบทมีสำนวนโวหารโลดโผนมาก เห็นจะแต่งในวัยคะนอง เพราะในบทสุดท้ายของเรื่องนี้ ว่าแต่งเมื่อจุลศักราช ๑๒๒๓ เป็นเวลาที่แต่งไว้ก่อนนิราสปลวถึง ๑๔ ปี และในกระบวนนิราสกลอนแปดที่มหาฤกษ์แต่งไว้ สำนวนในนิราสปลวไม่สู้โลดโผน แสดงว่ามหาฤกษ์แต่งเมื่อมีอายุมากขึ้นแล้ว ส่วนสำนวนในนิราสพระปฐมโลดโผนมาก เห็นได้ว่าแต่งในเวลาที่ยังมีคะนองอยู่ และถ้าจะมาเปรียบเทียบกับสำนวนในโคลงนิราสกรู่ง่าเล่มนี้ ก็พอปานๆ กัน คงจะแต่งในสมัยใกล้เคียงๆ กันนั่นเอง และการที่แต่งไปในทำนองโลดโผน แม้จะมีความในบางโคลงเป็นการไม่สุภาพ

ก

อยู่บ้างก็ดี แต่ศิลปแห่งการประพันธ์งดงามดีพอที่จะลบล้าง
ความน่าเกลียดอันมีอยู่บ้างในบางโคลงได้

ต่อไปนี้เป็นประวัติของมหาฤกษ์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงนิพนธ์ไว้

“มหาฤกษ์เป็นชาวกรุงเก่า อยู่แพหน้าวัดเชิงท่า ใน
คลองเมือง เห็นจะเป็นกำพร้ามาแต่ยังเยาว์ จึงกล่าวไว้ใน
นิราสปลวว่า พระวินัยธร อยู่วัดพนัญเชิง ขอบ้านมาเลี้ยงไว้
แต่ยังเล็ก แต่อยู่ไม่นาน ไม่ทันจะได้เล่าเรียนอะไร บ้างก็
มาลาเฝ้ากลับไปฝากพระวินัยธรรม วัดเชิงท่า ตรงหน้าบ้าน
ของตน มหาฤกษ์เล่าเรียนอักษรสมัยอยู่ในสำนักนั้นจนบวช
เป็นสามเณร เห็นจะได้เรียนภาษาบาลีบ้างแล้ว เพราะปรากฏ
ในนิราสว่า พระวินัยธรรมเป็นผู้มีปรีชาสอนหนังสือดีนัก
ทำนองอาจารย์จะเห็นว่ามีเขาวิชาดี จึงพาลงมาฝากไว้ที่วัด
สุทัศน์ ได้เล่าเรียนอยู่ในสำนักสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
(อู่) สังเกตตามคำที่กล่าวไว้ในหนังสือนิราส ดูเหมือนจะ
ได้เข้าแปลพระปริยัติธรรม ได้เป็นเปรียญแต่เป็นสามเณร
และอุปสมบทอยู่ที่วัดสุทัศน์ กล่าวกันว่าเป็นเปรียญ ๔
ประโยค อุปสมบทอยู่ตลอดรัชกาลที่ ๓ ถึงรัชกาลที่ ๔
จึงลาสิกขา สังกัดอยู่ในกรมพระอาลักษณ์ แต่ยังมีได้รับ
หน้าที่ราชการเป็นชั้นเป็นอัน อยู่ข้างจะร่อนเร่ จะได้กรรยา

หรืออาศัยผู้ใดอยู่ที่บ้านแถวคุกใหม่เดี๋ยวนี้ ไม่ปรากฏ
 เห็นจะเป็นในตอนที่สึกแล้วไม่นาน มหาฤกษ์ไปไหว้พระปฐม
 จึงแต่งนิราศ พระปฐม เรื่องหนึ่งเป็น เรื่องแรก สังเกต
 ดูข้อความที่พรรณานในนิราศนั้น รู้ได้สึกแล้วไม่นานนัก
 เพราะยังใช้เด็กวัด (เห็นจะที่เคยเป็นศิษย์) ให้แจวเรือ
 และยังมีตาด้วงวัด ๆ อะไรไปด้วยอีกคน ๑ ทั้งข้อความที่
 พรรณนาในเชิงสังวาส ก็มีออกนามผู้หญิงที่เกี่ยวข้องกันอยู่
 หลายคน ดูเหมือนยังจะเที่ยวจับจดอยู่ ทั้งสำนวนโวหาร
 ที่แต่งในนิราศพระปฐมนั้น ยังมีคะนองมาก เห็นจะยังไม่มี
 ภรรยาเป็นหลักฐาน ในตอนนั้นได้บอกหนังสืออยู่ที่โรงทาน
 ด้วย ต่อมาอีก เห็นจะหลายปี มหาฤกษ์ได้รับราชการประจำ
 ตำแหน่งแล้ว แต่ยังไม่มียศศักดิ์ เห็นจะตั้งหลักฐานได้แล้ว
 ขึ้นไปรับบำเหน็จอุปการะที่กรุงเก่า จึงแต่งนิราศทวารวดี
 เป็นเรื่องที่ ๒ ครั้นต่อมา มหาฤกษ์มีอายุมากขึ้น ไปนมัสการ
 พระฉายเมื่อปีชวด จ.ศ. ๑๒๓๗ พ.ศ. ๒๔๑๘ จึงแต่งนิราศ
 พระปรางค์อีกเรื่อง ๑ เป็นเรื่องที่ ๓ แต่เมื่อแต่งนิราศเรื่องนี้
 จะได้เป็นหมั่นพากยโวหารแล้วหรือยังไม่แน่ เข้าใจว่าได้
 เป็นแล้ว เพราะนิราศที่แต่งมาก่อนแล้วบอกชื่อตัวทั้ง ๒ เรื่อง
 มาในเรื่องหลังนี้ชื่อหายไป และดูวางกิริยาทำทางพากยมิ
 เมื่อกล่าวถึงคนไข้ พูดว่า “บ่าว” หลายคำ แลใกล้กับเวลา

ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ซ่อมวัดพระแก้วในรัชกาล
ที่ ๕ ซึ่งปรากฏว่าหมื่นพากย์โวหาร ฤกษ์ ได้แต่งโคลงห้อง
รามเกียรติ์ด้วย

“นอกจากนิราศที่มหาฤกษ์แต่ง ๓ เรื่องนี้ ยังมีหนังสือที่
มหาฤกษ์แต่งทูลเกล้าฯ ถวายในพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัวอีก ๒ เรื่อง คือเสภาเรื่องอาบหะชันเรื่อง ๑
โคลงรามเกียรติ์ห้อง ๔๔ ตอน เบญกายแปลง กับห้อง
ที่ ๑๓๘ ตอนหนุมานหักด่านท้าวจักรวรรดิเมืองมลิวัน แล
โคลงประจำภาพนิลนันท์ เบญกาย ผีเสื้อสมุทร ภายหลัง
มหาฤกษ์ได้เลื่อนที่เป็นหลวงจักรปาณี ในกรมลูกขุน แต่
เห็นจะไม่นานเท่าใดก็ถึงแก่กรรม ประวัติของมหาฤกษ์
มีเรื่องดังกล่าวมา.”

กองศิลปวิทยาการ

กรมศิลปากร วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

นิราศกรุงเก่า

รำ๖ ศรีศรีสวัสดิมงคล	วิมตมิ่งเมืองสยาม
งามเงื่อนเกื้อนทิพย์ฟ้า	จรร โถงหล้าเถืองชม
ปานสวยมภวนารถ	เตรียมไกรทาศคีรี
เป็นศรีอยุธยยาว ไยชนั	เพราะเพื่อโพธิ์ใบบุญ
ละคึกขุนขึ้นเกล้า	เจ้าเศวตบุญชวรไชย
ยศเกรียงไกรเกรียวรตคึก	เดชพรรรภกเถืองหล้า
เฟื่องฟุ้งฟ้าฟอตดิน	ฝึกพิริยพณท์ห้าวหาญ
ผลาญเลี่ยนเค็กชรบาบ	ชนเชญคาบข่าวขาม
หวามหวกถั่วท้าว	น้ำวเขาเมืองมาออก
ดอกไม้งนทองถวาย	ผายสีมากกว่ากว้าง
มล้างโศกให้สุข	ดับกลียุคให้เย็น
เผด็จเชญให้ชาติ	พระราชามรรตาราม
มวณุมหุการเกริกไกร	ไชย ๆ ชวรเถืองหล้า
ยศยังยศเจ้าฟ้า	เฟื่องไท้โตเทียม ท่านแฮ ฯ

๑๑	อภฺยทฺรยาศโธอํ	อวตสวรวรคฺ์	เล่นฤา
	ฤาพระอิศวรสฺว	เศกคําว	
	ฤาฤทธิบุญบรพฺ	บรมราช	รังฤา
	สรวพฺสณฺกนิสฺมบตฺทํ	เทพไท้	โตเสมอ ๖

๑๒	อารามอรํมทํ	ธราตล	
	ไทรรัตนํเรืองสากล	กํหลํ	
	นํสํตํสํสํสํ	ทพฺยโมกขํ	เมืองเฮย
	เจอกแจ่มใจตินฟ้า	เพืองพนํสํบุญ	๖

๑๓	พุทฺธรูปพระก่องแก้ว	มรกต	
	สฐิตราชอารามพรต	เพวริศแพรว	
	โปรดสรวพสํตํทศ	ทศนบ	เมืองเฮย
	ครองพิภพเย็นแผ้ว	อยู่เพืองพทของคํ	๖

๑๔	ปราสาทแซงยอดแพรว	พรายฉาย	
	กนกรัตน โสณสาย	สํกพริ้ม	
	ฉลฺฉณเมตฺถองคาย	เลงโต	ลิวเฮ
	เลหฺจะล่องฟ้ายิ้ม	เยียมเยียมเวชยันตํ	๖

๕ ครอบอวยศเจ้า
เห็นแม่นมนิวงศ์
รอยเทพัญเชิญลง
มาก่อบารมีกั

จอมพงศ์
แฉ่นรู้
ครองโลก ใ้แฮ
ภาพพันพณเกษม ฯ

๖ พระญาณส่องโลกเพียง
เคียงโลกดุจจันทรา
สนองหนนพระศาสนา
แผ่เจ้เชิญตุงค้อน

ภาณมา
ร่วมร้อน
ตรงแนว
โลกขึ้นเคียงสรวรค์ ~

๗ พระคุณพระควบฟ้า
พระยศพระถอยสรวรค์
พระทัยพระทรงธรรม
พระเดชพระดุมวัน

ดินบ้น ปุณฤ
เลิศถ้วน
สืบทิศ เทียงแฮ
ทวีปไว้ในกร ฯ

๘ กอบมไหสุริยล้ำคฤ้าน
กอบนัสนมนางงาน
กอบขุนมุขมาตยหาร
กอบแก้วนพตเพียบหล้า

ศฤงคาร
หนุ่มหน้า
สรวรเศวต
สถักมถ้างอริกระถึ ฯ

๑๑	เย็นอกทวยธวัศเพียง	โพธิ์ทอง
	แสนวิบุณยาปอง	อาจเฝ้า
	มานบพละของ	ช่อออก พระนา
	เอาแต่ตนตงเฝ้า	บาทให้ทุกเมือง ฯ

๑๒	เสนาะเสียงทุกสำผู้	ถวายพร ท่านแฮ
	สาวบ่าวสโมส	ขึ้นช้อย
	จากเมี่ยมถักเกดากชน	เพราะยิ่ง เพราะนา
	ชอนิราส ไคลงจ้อย	แอ่วแจ้วจับใจ ฯ

๑๓	เย็นยอพระยศให้	ทรงธรรม
	บรรทักเฉลิมเฉลิมขวัญ	ปราชญ์ไว้
	หวนถึงทุกข์ ไศกศัลย์	เสียวสวาท เรียมเอย
	ไฉ่ว่าจะนิราไว้	รักน้องครองสงวน ฯ

๑๔	แถมปางนิราสน้อง	นางพาด
	สุดไศกสุดสงสาร	สุดเศร้า
	บเร่มราชกิจการ	กรรมพี่ แล้วยแม่
	มิร้างก็จำร้างเจ้า	พี่แล้วจำแน ฯ

- ในสมุดคำดวงต้นฉบับเดิมมีหมายเหตุด้วยคตินสอขาวว่า “จ้อย” คำนี้เป็นคำลาวแท้ ถ้าใครจะลอก อย่าเขียนแปลงเป็นจ้อยไปเลย.

๖๖	เริ่มจะ โดยสมเด็จเจ้า	จอมเมตตอง โลกเขย
	เสด็จพยุหยาตรเมือง	เก๋ารั้ง
	จำบาราศบุญเรือง	รองบาท พระนา
	ไต่เต้านี้จะตั้ง	แต่ร่อนสถกนธักรม ฯ

๖๗	โหยทระชักชิตเนื่อนั่ง	แนบนวด
	สองกระชีกกำศรวญ	ละอื่น
	ชบพักตร์ฉีกอวด	อิงแอบ กันเขย
	ยามแลยามฤาพิณ	ไผ่น้ำชดนัยน์ ฯ

๖๘	แต่พบ ไศกสยบโกด	สุรียกาต แล้วแม่
	เสนาะสุ โนกชั้นขาน	เร้งร้าง
	อ้าโอษฐ์จะส่งสาร	แสนทเวช วายเลย
	อึก ๆ ละอิกละอิกค่าง	ขัดเค้นตำเค็ญ ฯ

๖๙	แม่ชบพักตร์ท่มทั้ง	ทับเพลา ฟีนา
	พลงาพิริบขวัญเขา	จิตต์เจ้า
	ชชิตเช็ดสุชดเบา	ละไบ โบก ผิวแม่
	ประพริบขวัญหายเข้า	ตรู่แล้วจะลา ฯ

๖๖ ฌยุงกายกรโอบอุ้ม
โถมตบสรรพางค์พึง
ปลอบสมรอย่าอนวิง
เริ่มจะสังสารเจ้า

ผโชนอิง ออกเคย
พุ่มเต้า
วายุไศก เทอญแม่
จูงเจ้าจำสาร ฯ

๖๗ อยู่ติศริศวัตต์ให้ฮญ
จูงเสียมสงวนกาย
อย่าเทร็จเกด้อกอินทราย
อุส่าห์ไต่บาตรเข้า

โถมฉาย
จิตต์เจ้า
ระมัดมันน์ ตนเคย
ค้ำอ้งภาวนา ฯ

๖๘ โอดวงวชิรฐ์ขึ้น
ยอตรักยอตาไถย
เยียวหาว่าเริ่มไกล
จากแม่ยามเตียวซ้ำ

ฐุใจ พี่เคย
ยิ่งต่ำ
นับเนิ่น วันเคย
ชั่วร้างแรมปี ฯ

๖๙ นิ่งเทอญแม่นิ่งร้อง
ไศกจะเสียนวลเขาวัว
แรงบาปบำราศเรา
บุญบชาติคงคั่น

เพลาเพลา เทอญแม่
อย่าอ้อน
ราก่อน แม่เคย
ชีพค้อยคั่นถนนอม ฯ

๒๖ สวรรสองแก้มยั้ง ไຍยของ
 สวรรสโตปอง เปரியไต
 ยามโคกกำสรวนของ ชตเนตร นางฤ
 เป็นครว้ควาบอาบไต สดตแก้มเกสร ฯ

๒๗ พิศถันทิพยมาศแม่น โกมล
 สัมผัสเพ็ญกรอด อ่อนน้ำ
 ยามจากแม่ทอดตน ตีฤ โอตฤ
 อักเสกสองนมขำ ไซ้ขำมือชม ฯ

๒๘ อาสุราโรชสร้อย สระประทุม ทิพย์แม่
 กำเกาะผกากรรพม พุ่มดิน
 กรรลงพื้ลงขลุม เกลือกอาบ ตะของแม่
 แหมบฤดีรีนรีน จะร้างตโรย ฯ

๒๙ อ้าโฉมฉดิมโลกถ้ำ วรลักษณ์ พื้เคย
 ตนจากฝากใจรัก ร่วมเชื้อ
 แม่ทรวงพื้พางพัก แฝงผ่า ภาคฤ
 ภาคจะแต่งแบ่งเนื้อ แนน้องครองสงวน ฯ

๒๕ เขยรรยงรู้ อิ่ม
 ฤาจะเติบโตโย
 โฉมเฉลาเฉิดฉาย
 เต็กกำดัดพ้อแพ้ว

เอยใจ พี่เถย
 ยากแท้
 แดงเถย โลกเอย
 ฝากน้องหนไหนด ๖

๒๖ เขยโฉมแม่ฝากห้อง
 เกรงเทพไทชิงกัน
 คุกเกิดศึกสรวรค์สรวพ
 หมิ่น โลกพลอยตายแต่ง

หกลสรวรค์ ไวฤา
 แก่งแย่ง
 สรวมอด หมตฤา
 บาปได้ไว้มเตียว ๖

๒๗ จะฝากสืบหกล้ำ
 พรหมพระฤทธิเรืองญาณ
 คุกโฉมสำเร็จมาน
 เรียมจะกตต์เกลศม้วย

พรหมาน ถ่านา
 อยู่ด้วย
 เอยพี่ เสียแม่
 ม่ายซุ่มใคร ๖

๒๘ จะฝากประเทศดำว
 ทุกเทศทุกไทแสน
 มอบองค์อุมาแมน
 มอบพระลักษมีพ้อง

ดินแดน ไตนา
 เสน่ห์น้อง
 ศิวม่วง ชมแม่
 พิษณุเจ้าจะกวน ๖

๒๘ ถอบนุชถอยน่านน้ำ วนวง ไร่ฤๅ
 ฅวยภุขงคัณณัง ผาตเคถ้า
 จะเจาะสุเมรุผั่ง แฝงแม่ ไร่แม่
 เกรงพระไพโรปจิตเจ้า เจาะฐัซังชม ฯ

๒๙ จะแบกบงกชแก้ว เกะกาย ไร่ฤๅ
 เกรงแต่เตตถมชาย ชอกคถ้า
 นุชเนาเกถ็อกอินทราย ตำริ ไร่โนนา
 อยู่ก็เข้าไปถึงเข้า สตุรุเรียมตวงวน ฯ

๓๐ แสนยากฝากทั่วแล้ว รตุงถอน ไร่เอย
 ปรับทุกขฤทัยสมร แม่ซัง
 ครันเรียมพิไรวอน ฝากจิตต์ เจ้านา
 สบฤทัยท้าวน้อง ไร่น้ำคำเรียม ฯ

๓๑ เตียวงามตามแผ่นอ้าง อจระวัง ไร่ฤๅ
 โฉมบควรฝากผั่ง โถกหถ้า
 ฝากใจแม่เรียมหวัง ไร่ถ่อน ไร่เอย
 ตีกว่าฝากดินฟ้า ฝากเจ้าใจตี ฯ

๓๓ ห้อยหอขอหับห้าม	แห่นสมร
สมรอย่าลงดินดอน	สะตุตเลี่ยน
เตียงเขนยที่นางนอน	เตื่อนนช นอนนา
นอนและปีตมั่งเมียน	ม่านกึ่งระวังโฌม ฯ

๓๔ ราชกิจสุตฤทธิรัง	ค่างง อยู่แม่
เกรงราชอาญาปถ	ชีพด้วย
บัดตายตระบัดคง	คีนชีพ เรียมฤา
เจ้าจะอยู่สั้ม้วย	กอดแก้วเกิดคีน ฯ

๓๕ บุญไถนัสบขั	โฌมพะเอ พ็เอย
บาปสิ่งใดตถเห	ห่างห้อง
เพรงพรากนกเขาเว	วังร่อน ไปฤา
จำพี่จำจากน้อง	เพื่อเนื่อเวรโฌน ฯ

๓๖ วันๆ นัยนเนตรว่า	จิงจิง ใจเอย
เอนแอบอรอาดังค	ทะห้อย
จนจิตจวบจนจริง	จำจาก แถ้วแม่
ขอพี่เซยชมน้อย	หนึ่งแถ้วจะตา ฯ

๓๗ จวบปรางสองข้างย้าย	ยักชม เชนแม่
จวบค่างคางคอกคม	อะเคื้อ
จวบพักรู้จวบผากผม	จวบโษฐี่ แม่เอย
จুবหว่างนมจวบเนอ	จวบนิ้วเชยชนอง ฯ

๓๘ จำจิตต์ปลิตสวาทลี้	ถาสมร มาแม่
แม่ท้วน ไทย ไกรยจร	จากห้อง
ตงจากอัทธมจันท์ถอน	ฤทัยท่าว ถงเอย
ใจระวิก ฯ ร้อง	ช่วยด้วยดวงใจ ฯ

๓๙ สักเวชนุชชิงเข้า	เคียงผงม · พินา
ยาจิตต์เยียวยาตม	ดับเปลื้อง
ผจงยื่นย่างทุกขระทม	ระทวยอ่อน อกเอย
แม่ค้อยพยงกายเยื้อง	ยาตรยั้งยังเนนียน ฯ

๔๐ ถาตงนาเวศน้ำ	ตาไหล
เรือเคลื่อนออกคดอนไหว	วุ่นว้า
เหลียวหลังตั้งตาใจ	จะขาด
แลทอดอาลัยหน้า	แม่หน้าอาลัย ฯ

๔๑	ตับตาเล็ดตกทั้ง	ทุกระเด็น เจี้ยวแม่
	อ้าแม่เคยเรียบเห็น	เมือก
	เป็นไตแม่มาเป็น	หลุดหลุด เจี้ยวเคย
	มาพรวกอกเรียบดี	ตับเลี้ยวแตกหาย ๆ

๔๒	ตีตนกันโศกซ้ำ	ครวญโถม มาแม่
	เรียบร่ำถ้ำคลองโครม	ครั่นครั่น
	เสียงโศกทั้งเสียงโหม	โรงเรีย ทางเคย
	สองชอกคนตื่นตื่น	แตกทั้งตาต ๆ

๔๓	ออกจากคลองหกออกน้ำ	ไหลโชน เจี้ยวแฮ
	คลื่นขยั่นเรือโยน	โยกโย้
	แตกเลี้ยวเปี้ยวทรวง โหน	ใจห้วง แม่เฮย
	เรือรือใจโธ	อกกว้างอาทวา ๆ

๔๔	ถึงวัดทองปู้ตั้ง	ตาแสวง
	ทองบเห็นปูแขง	ปลุกสรวง
	เสมอรักแม่แปง	ปนปะ เรียบฤา
	นางก็ค้ำเรียบค้ำ	รักค้ำคารา ๆ

๔๕ บางคำพิศ^๕พัน คำพ
 ฤๅษีพาด^๕เพทุ เป็ด^๕เป็น
 คำภาคว^๕พ พุคะ^๕เพ็อม อยู่^๕เอย
 กะ^๕เตียมกะตากปาก^๕เย็น ขวด^๕ไ้อ้ายบาง ๖

๔๖ บางขุนพรหม^๕พระเจ้า ใจบุญ^๕ ก^๕เอย
 พัก^๕ตรัส^๕ชี^๕ขุน ห่าน^๕เคียม
 แดบ^๕พบ^๕พระ^๕คุณ ขอ^๕ฝาก^๕ แม่^๕วรา
 ทำ^๕ว^๕รับ^๕ทุก^๕ข^๕เพียม รั้ว^๕ฟ้า^๕ฤๅ^๕แผง ๖

๔๗ ม^๕ลัก^๕เห็น^๕โรง^๕เต้าน้ำ นร^๕กาน^๕ต์^๕ ก^๕เอย
 ย่าน^๕บา^๕ป^๕เรียม^๕มหา^๕ญ เส^๕พ^๕ส์
 เม^๕า^๕ใจ^๕พื^๕เห^๕ลือ^๕อาน ใจ^๕อด^๕ แ^๕้ว^๕แม่
 เม^๕า^๕แต่^๕ร^๕ัก^๕ธ^๕ ค่ำ^๕เข้า^๕เม^๕า^๕เส^๕ม^๕อ ๖

๔๘ บ้าน^๕ปุ่น^๕ปุ่น^๕แจ^๕ต^๕แจ ใจ^๕ชาม
 ไคร^๕ม^๕ด^๕ก^๕ม^๕ก^๕มา^๕ก^๕ปาม ปาก^๕ไ^๕หม^๕
 ก^๕ด^๕ห^๕ง^๕ก^๕ด^๕ศ^๕ก^๕าม ก^๕ัด^๕อก^๕ ก^๕เอย
 ป^๕ว^๕ต^๕ย^๕ิง^๕ปุ่น^๕ปาด^๕ไ^๕ แ^๕บ^๕บ^๕ีม^๕ปุ่น^๕ปาน ๖

๕๘ บ้านถานแต่มิ่งไม้ เลี้ยตแซม
 ถานบเลี่ยนเกาแซม ชัดชั่ง
 ถานเกลี้ยงทิพย์ห้อมแหม่ม แดะรีน ก้อย
 ถาญรูกถานน่อง สุกกิ้นถาญถวิต ฯ

๕๙ เห็นโตใจเว้าอื่น รวนเว
 จะไครคั่นหงัเหง ห่วงหน้า
 รุกโถมแม่โนเน นวณะแน่ง เรียมเอย
 ใจพี่เพียงชิงช้า แก่วงคว้างกตางหน ฯ

๖๐ บางจากชื้อจากด้วย จากโต จากเอย
 จากบเจ็บจากไคร ก็ศรีง
 ฤาเหมือนพี่เจ็บใจ จากสวาท มาแม่
 จากขึ้นจากชมทั้ง จากบ้านมาบาง ฯ

๖๑ สามเสนเพรงพระเจ้า จมชด
 ชุมชดสามแสนคน ห่อนขึ้น
 ขอพระเพิ่มพรผด กระมตมิ่ง แม่รา
 ดินคว่ำฟ้าชดคฤ้น เคว่าถ้าอย่าถอย ฯ

๑๕

๕๓ หลักหินปักถื่นตัว แตนจักร
 บอกขาดขงเวียงหลัก แห่ถ่งห้วน
 หลักไศกปักทรวงรัก เว่ร้อน มาเคย
 จะขาดเขตต์โทษท้วน แตนร้างปางไฉน ฯ

๕๔ บางพัตยีนชื้อแค้น ใจคอ
 เจ็บเพราะเรียมพัตหอ พัตห้อย
 พัตสขกัทุกขพอ แร่งพี แถ้วแม่
 ยังมีหน้าข้าพ้อง พบบ้านพัตบาง ฯ

๕๕ ถึงบางบอกชื้อพร้อง เพราะเสียง
 ช้อนชื้อสองบางเคียง คู่เค้น
 เสมอนชวร่วมเรือนเวียง รสรัก เรียมนา
 สองชื้อถือสัตย์เร้น ช้อนไว้ในทรวง ฯ

๕๖ วัตรว้อยทองตะเถือกเทียร ทองท่า
 หวนคิดสว้อยจะหาคำ อะเคื้อ
 สักวาถยเวียเฉวียงรำ ขวนบ่า เจ้าฤา
 งามระยิบจับเนื้อ แม่เนื่อนพคุณ ฯ

๕๗ บางตะมุดคิตตะมุดน้อง ในกะทง
 เคยพี่เชิญ ไฉนยง ปอกป้อน
 บางคาบพี่ประสงค์ สมรยัก หยอกเฮย
 แย้มแต่เมื่อดิในปถอัน เปลือกปลิ้นปลาบทรง ๖

๕๘ ตลาคแก้วคิตแก้วเนก วชิรฉาย
 ตลาคแม่ครวไถหลาย หล่างมือ
 แสนสาวบ่าว ไชยชาย ชมเพรียก
 ไช้สะอาดนาคนวยชื่อ ตลาคดีดามา ๖

๕๙ เครื่องคววใครไปตึง เตือนตัก แม่เคย
 เบ็ดเสร็จการเรือนรัก รอบรู้
 ยถเวียมกระหายซัก เวียมว่า ฤาแม่
 ขั้บทราบถึงโตลู เสาะชื่อเสร็จทำ ๖

๖๐ สรวพันการช่างเจ้า ผจงดี
 เทียบเครื่องเอก ไทตรี หยดย้อย
 ชาวแม่ขึ้นชมผัว มื่อมิ่ง
 ร้อยช่างชนช่างร้อย บักร้อยแปดเบ้น ๖

๖๑ คิตยามเวียมแก้กัถ้ำ ทระยาหาร
 ผักพัทรวัวเนบพาน เฟ่งขี้ม
 พตางวีแซ่พตางสาร เสนอบอก
 เวียมอว้อยพลอยเพดินถัม ไถดถันเหลื่อหวาน ฯ

๖๒ จากงามปามไศกซำ แสนะกำ มาแม่
 ฤาวักระบะยาคำ หนึ่งเข้า
 จะกลั่นขึ้นชมรำ ฤกแม่ คอยแม่
 วินสุชลปนเศถำ คั่นคั่นคอกคาย ฯ

๖๓ ทะนาวศรีถัน้องไซ ชาตทะนาว
 สี่แม่สี่ไธสาว สะอ้าน
 พิศขำก็ขำชาว ควรสวาท แม่เฮย
 สี่ทะนาวชาวถัน ถันบ้านทะนาวศรี ฯ

๖๔ บางสี่ทองถันนี้ ทองไหนด
 ถิวถิวสี่ทองสะไบ เพรศพริ้ม
 ผิวพัทรวัวแม่นวถโย ยามห่ม สะไบฤา
 สมกับสี่ทองปี้ม แปดน้ำคำทอง ฯ

๖๕ ตลาคชวัญชวัญเนตรเนื้อ นวลงาม
 ยามกลับตลาคยาม หยตยัง
 ไปเห็นพี่จะถาม ใครเล่า นามแม่
 ชวัญจะเทียบ โต๊ะตั้ง แต่งให้ใครกิน ฯ

๖๖ ชวัญใจไกลสุขเศร้า ศรีทรง
 ชวัญอ่อนนอนเองค์ โอตถ้ำ
 สุขุมชาตินาฏนวลผจง ใจชลาด อยู่แม่
 นอนจะหวาดผวาคว่า พี่คว้างชวัญหาย ฯ

๖๗ นางสงวนนวลแต่น้อย ตรุณา มาฤา
 เท้าแต่เพียงพสุธา บต้อง
 สงสารบตึงษา สักสิ่ง ไตเถย
 แต่มโหรสพน้อง ห่อนได้ไปเถย ฯ

๖๘ ปางมาร่วมพุ่มเพียง พิสมัย พี่ฤา
 วอนพี่ไปประณาไมย พระแก้ว
 ยถักษ์วิ้งหวัดไหว ใจตั้ง นีแม่
 เยียวอยู่คนเดียวแล้ว อยู่ใต้ฉันท (แม่เฮย) ฯ

๖๘ กรรมใดมาเต็ดแก้ว กับตน ภูเขย
 เรียมตกกลางหาหน บ่นบ้า
 ศรีเมืองอยู่เมืองทน ทุกซ์โทษ วายฤา
 ต่างบเห็นหน้าหน้า ทอดทั้งตนตาย ฯ

๖๙ นาวาชายไถลท่า ชลธาร
 แสงขึ้นชมสลดมลาย มิ่งไม้
 สอนศรีทรวงสายสนัด สุ่ม รื่นเคย
 เบะปลาไม้ให้ เลิศล้วนหอม หอม ฯ

๗๐ การเกดกลกถีนแก้ว เกศม เจ้าฤา
 หอมดำควนควรรชม ถีนแก้ว
 นมนางนี้ถีนนม นุชนาฏ เรียมเอง
 ดุดอกนางแย้มแย้ม อย่างข้มหยอกเรียม ฯ

๗๑ จันทน์หอมหอมหินให้ หฤหรรษ์
 เหมือนแม่เนื้อเจ้าจันทน์ ถีนกล้า
 จันทน์ผ่องเพียงพรรณ ผิวกัทร แม่แม่
 นวลยิ่งนวลจันทร์จำ แจ่มเนื้อนวลจันทร์ ฯ

๗๖ เห็นแดงตติชกัณฐ์	ใบแฝง
นวดแม่ยี่งนวดแดง	ตกเกตุอัน
ปรางค์กำสัแสง	ไธสท
นเปรียบเทียบปรางเขื่อน	ยอบช้ำยามชม ฯ

๗๗ ใบใบกกถน้องถัก	กรกระวี พิจา
องค์ระทวยกัทดี	อ่อนตื่น
ปล้องเมอแปลกปล้องศรี	สอสวาท
แสงโอยชูบานนี้ตื่น	จีจิมจิตแสง ฯ

๗๘ ถมโยนถำโยกแม่น	มารยา
ไธอำพาตุตพา	พืค่าง
ชงโคเคกชงฉา	เชิงไขว่
สังเวชเท่าร้างร้าง	เท่าไ้วอำทวา ฯ

๗๙ เถียนางนิกเถียน้อง	นางตง เถียนา
หว่าพืว่าวอนปลง	ปลิตเปลื้อง
แทงทวยแม่ระทวยองค์	อายฉับ พิจา
พะยอมมิชยากยอมเยื้อง	หยิกย้อยอิงยอม ฯ

๗๗	เถาวัลย์พันไม้ไผ่	เขว้าง
	กตพีไอบเขวกถึง	กายเกี่ยว
	รากเถากระหวัดถึง	ฐานราก เณรเฉย
	รากวัลย์ถี่เกี่ยว	เด่นว่างเขว้าง ๖

๗๘	ถมถรงทงกตไม้	หอมจรวง ใจเฉย
	กตขยกตเสาวคนธ์ปรง	ประเนื่อ
	ภมรม่วงมาณฉง	ฉมทราบ รสฤา
	กตพีเมารสเกือ	กกชุ่มมสงวน ๖

๗๙	กระตังงามาติชอัน	สรวี พี่เฉย
	หอมเก้แพรวสรีศรี	ร่ายอ้อม
	หวนหอมพิศฝู	มื่อมิ่ง แม่ฤา
	ร้อยระเบียบเลียบส้อม	ส่งให้เรียมชม ๖

๘๐	ต้นรักเหมือนต้นแรก	รักฉนงค์ ฝัน
	สละเกี่ยวกาหลงหลง	สละชู้
	บงจากพินากบง	ใจจาก มาแม่
	ระกำเพวระกรวมจำสู้	โศกซ้ำระกำทรวง ๖

๕๐ มลักเห็นต้นไศกเศร้า
 ไศกบเทียมไศกของ
 สุกกรมบ่มราคทอง
 ไม้บัสสุกรเริ่มไหม้

ไศกหมอง
 ฟ้าใช้
 แดเดือต มาเคย
 ก่อนไม้สุกกรม ฯ

๕๑ ดอกช่อนเคยอยู่ช่อน
 ตกดอกตามาดี
 จำปีจะนับปี
 จวบประจําเป็นแล้ว

สมศรี แม่นา
 ถับแก้ว
 จำจาก ไปแม่
 เจ็บบีมจำไป ฯ

๕๒ ช่อนกถินช่อนชู้ชื้อ
 เผลยวว่าเรียบจากไกล
 ถมพัตบัตใบไหว
 เกรงแต่ใครกระตุ่น

เฉยยวใจ
 คู้คู้
 หวาดหวั่น ใจพี่
 สติเจ้าจะคตอน ฯ

๕๓ ถับหลังยั้งคั่งคด้ม
 เกตืออกมิดใจทอง
 ตุจอกจ่อมในหนอง
 สุกที่เรียบหยั่งรู้

มัวหมอง นักแม่
 เล่นชู้
 แหนแน่น เนียนเคย
 บ่อเบื่องบบสตาย ฯ

๘๕ เรียมกลับจะแก่งเลศ ทองดี ดแม่
 อวยแม่ดยเพดิงดี ทัศเต้า
 แม่สัตย์แม่เหมือนดี ดารัก รามฤ
 จะทำขวัญแก้วแก้ว แก่น้องสนของคุณ ฯ

๘๖ ถึงบางบอกชื่ออ้าง ธรณี นีนฤ
 สุกกำหนดธาขตรี ทรายเลี้ยง
 ยามยากจากมิตรมี กายเท่า นีเอย
 เทียวทั่วธรณีเพียง ผ่อนวันฤเย็น ฯ

๘๗ ตลตำบลท่านตั้ง ทะเลควัก
 ชนท่านเรียกเรือพัก พี่พร้อม
 บอกขุนว่าเรือรัก รุ่งไศก มาพ่อ
 มีแต่ทุกข์ประทุท้อง เพียบท้องเรือมา ฯ

๘๘ ปากเต็จปากเต็วร้อง หาใคร
 เต็จเต็ยบพี่เต็จไกล เต็วห้อย
 มาโหยกระหนใน คดของเคดื้อก แล้วยแม่
 เทียวเต็จเต็วร้อง ำให้หาสมร ฯ

๘๘ ออกคตของดูแล่งเจ้า ภาษี
 จินเรียกเบิกเรื่อที่ แต่ซ้อง
 วันทรวงพีโสกี คงคู้ ซ้องเอย
 จะใครเบิกทุกซ้อง เรียกเจ้าในใจ ๖

๘๙ บางพุดคิดเจ้าเพื่อน พจนา
 ช่างพุดช่างเจรจา ช่างร้อง
 บรรณานบรรเลียงสา ทรวงขึ้น ใจเอย
 เรียมจากแม่จะพ้อง พุดทให้ใครฟัง ๖

๙๐ ป่านนั้นก็นั้นเนื้อ นมพวง พี่เอย
 กันเกศฤาภรณ์ทอง ดอกไม้
 สวรรณานปรกปรังจวง จันทน์ผัด พักตร์ฤา
 ฤาณังคิตนอนใช้ ชุ่นร้อนคอยเรียม ๖

๙๑ คิดไปใจพั่งชาน ชมเชิง
 ใจจะบ้าใจเชิง ไซ้ใบ
 บ้ามิตรจิตต์ใจกระเจิง ใจเฝื่อน ใจเอย
 ใจเบ้นใจให้ ห่วงเจ้าหัวใจ (ตริบานี้) ๖

๑. ในสมุดคำตัวรงต้นฉบับเดิม หมายเหตุไว้ด้วยคตินสอขาวว่า “นกกิน คำนี้
 เป็นคำโบราณ ถ้าใครจะลอก ย่าแปลงเป็นนกกินไป”

๒๕

๕๖	บางพังเป็นพื้นแผ่น	ดินยัง พังนา
	รยว่าทุกซัประดิงตัง	ทุกซัซอ
	แม่ทรวงพีเป็นหน้ง	ผ่นแผ่น ดินฤา
	จะเบือยพุทะลุซอ	ย้งบ้านบางพัง ฯ

๕๗	ถึงบางไครวัดบ้าน	อ้งอติ
	โคบเห็นเห็นวัด	เพริศแพรว
	โคทรวงพระองค์ทัก	จันทรียาตร มาฤา
	พระช่วยประสาทพรแก้ว	กับข้าคั่นสม ฯ

๕๘	อ้อยขายรายเรียตร้าน	รามัญ
	บงคิตอ้อยตวงจันทร	จักขึ้น
	จรวงสบหงาควัน	เทียนเทียบ มาฤา
	มธุรชิตติดลิ้น	พีแก้วฤาลืม ฯ

๕๙	ยถะกลุ่มยี่ปุ่นข้าว	อรชร พื่อ
	จานเลื่อมถายทองสมร	มอบให้
	ห่อนเห็นแม่บังอร	อึงค่าง อยู่แม่
	ยถแต่ชาวไพร่ใช้	ชอกข้าใจถวิล ฯ

๕๘ ยาจันหมากดิบเจ้า	เจียนจำ ปาฤา
ผจงจับพญเห่ของดำ	แสก้ม
กานพถกรบรวา	หัตถส ให้ฤา
ขจรจรไนใส่แถม	หีบไม้มฤตมา ฯ

๕๙ สงสารทุกสิ่งน้อง	นางหา มาแม่
จากจะนับที่วา	เหี่ยวแห้ง
แรมรสตำฤษณา	ไฉนนาง เวียมเอย
ตรอมวิตกกอกแค้น	สวาทแล้วเหลือทน ฯ

๖๐ บ้านใหม่บใหม่แม่น	สมญา
เรือนรุกรุงมุงคา	แฝกพิ
คิดหระหงฝา	กระดานใหม่ แม่เอย
งามกระหรง่านปานนี้	นุชน้องครองไฉน ฯ

๖๑ สงสารเขาวอยู่ห้อย	อาทวา ใจแม่
เย็นย่ำยามไธยา	เยียมมั่ง
ไปเห็นพี่จะหา	หาเปล่า แล้วฤา
จะทอดกายฟายพัง	เพียตใหม่ ใจกะสัน ฯ

“๖” จะกอดเขนยแนบเนื้อ	นอนกระหึ่ม ฤาแม่
สะไบพื้เปลี่ยนจะคฤม	คลี่หุ้ม
จะขึ้นอร่าจิม	ใจเท่า พื้ฤา
สะไบจะบีตพัทตร์คฤม	คลั่งแล้วใครโถม ฯ

“๖” เผยแกกแกซ้ายลอบ	เหลียวขวา แม่ฤา
ปางเมื่อสระพัทตรา	ตื่นเช้า
ไปเห็นพื้คอยตา	ตากครว้า อยู่แม่
จะไศกสระอื่นคื่นเช้า	หับห้องหวนไทย ฯ

“๖” คั่นช่องคั่นเข็ดหน้า	นวดนาง ไฉนแม่
ผ้าจะขยับสุชิตทาง	ขยับน้ำ
ตางเสยเสนียดตาง	ศกแสง เตี้ยฤา
จะว่างสระคละคล้า	คลี่ข้อมวยสยาย ฯ

“๖” แวนฉายวางม้านาก	กนกทอง แม่เฮย
เคยพิมตพัทตร์มอ	ผัดแผ้ว
ตงสารแม่ไศกหมอง	ใจจาก พื้ฤา
น้ำเนตรจะหยดรดแก้ว	ซบก้มกำศรวญ ฯ

๑๕ แหนบนาจากนุชแก้ว	ถ่มถอน ไวฤา
เก็บจะถ่มเจียนนอน	นับนิ้ว
ไม้สอยชั่งนางอน	งามสรวฟ พี่เอย
จากจะวายวาทคว	ชาติค่างเขียนไว ฯ

๑๖ โถทะคันเคยอบน้ำ	นวลละออง อามเอย
จะว้างอ่าองค์หมอง	หม่นคล้า
ปรักปรุ่งประทีนทอง	วายทาบ ทาฤา
จะถูบแดแต่หน้า	เนตรไล่ชะ โถมสรวง ฯ

๑๗ ยี่งคิตก็ยี่งไ้อ	อาไธย แม่เนา
คิตบสมอกใจ	ช่อนช่อน
คโตบมีโต	ดับทกซ์ เรียมเถย
ยี่งรักก็ยี่งร้อน	ยี่งร้อยพันทวิ ฯ

๑๘ เวื่อจรรจวถ้ำเถยว	ถมว
ถโคกซ้ำพลก	สะดิน
ถำถอหตากซ้ำมถ	แมถงถัก นางเอย
ไวยเช่นชอยฝอยพน	น่าน้ำยานาง ฯ

๖๖ โคกซ้ำจากซ้ำโคก	ระคายใจ เจ้าฤา
พุกพิพัสต์ฐานไหน	ม่ายม้าง
แรมรสสหายใคร	ตรงโสรจ แม่นา
แรมขึ้นซ้ำพุก้าง	โคกร้อนรานระแหง ฯ

๖๗ ทองหลางวายเรียกน้ำ	แนวสฐาน นีฤา
ภาว่าโจรของมฤาญ	ชีพผู้
แม่โจรจะสังหาร	หารฤทธิ เรียมฤา
ใจจะสัสตัส	ศึกร้างฤทธิสมร ฯ

๖๘ บางหลวงเชิงวาควี่ยน	ทรวงควญ
เรียมติดการหลวงหวน	ทะห้อย
เชิงวาคคิดเชิงชวน	เชิงร่วม รักแม่
เชิงพีว้เชิงร้อย	ช่างรู้เชิงเรียม ฯ

๖๙ สงสารวันส่งน้อง	นอนหอ
นุชบเคยใจคอ	ครีตครือ
เรียมตรอกทองขอ	โถมแกะ เลียมแม่
หวาดจะหนีพี่อ	ยอบรวักตัวเรียม ฯ

๓๓ เริ่มแซ่หนูเคียดแค้น ชัดขวาง พี่ญา
 เริ่มถพั้งค่านาง เหนียวเคต้า
 สักเวททุเลาคราว ครอบงำ น้อยญา
 ต้องคอยรอรักเก่า ญบเก่าเอาใจ (แม่นา) ฯ

๓๔ เคยนอนสนกนิแนบแนบ นมอวล อกเคย
 กรประกิตกะเบนกวน แกะนิ้ว
 เจริญบุบปรางสรวด เสสวาท แม่แม่
 พดางแผละเพดาเยาวพถั่ว เพี้ยยงค์อันเคื่องนาง ฯ

๓๕ ซ้ายแอบซ่อนเร้น เริ่มตอง ใจแม่
 ยื้อหยอกเยาวงำของ ขอดม้วน
 แต่สองต่อสองสอง ราร่วม กันเคย
 ยังไปเตียงถนัดถ้วน ถ่องแท้ทางเกษม ฯ

๓๖ ปางเริ่มถอบถ่นซู้ ซายา น้อยญา
 เริงช่างหึงษ์ประหารผา ถอบถ้อ
 ทุบโถประเทียตสา ใจพี่ ญาแม่
 ปอบเท่าปถอบยังพ้อ พี่สู้อดอม ฯ

๓๑

๑๗ เริ่มผิดเริ่มคิดรู้	อดอดอม
สมมติตรนิตถายอม	เท่าเผ้า
สรวพัตร์พีจะถนอม	ใจแม่ นามแม่
ยังบไต้ ใจเจ้า	จากไต้ ใจคอ ฯ

๑๘ ถึงวัดไก่อเตียตก	ตะถิงตรอง
รฎกไก่อจำเรียงสนอง	สนั่นจำ
ถกลงยามพระหามสอง	ราตั้น แก้วแม่
เริ่มมกระโตถ้างหน้า	ไก่อแก้วกับสมร ฯ

๑๙ ถับถึงสาม โศกอ้าง	ออกนาม
ยิน โศกแสงชนกาม	เกิดเก้อ
สงสาร โศกย่ำยาม	แรมรัก อยู่แม่
จะชรถื่นถอนเพื่อ	ไผ่สรวัยคอยสนาน ฯ

๒๐ สาม โศกบอกโศกน้อย	นารี พี่ยา
สามไช้สาม โศกศรี	เศษห้า
อายโษษฐ์อวดดีหัตถิ	แสดงปาก แก้วแม่
กระเพ็ญพูนพูนฟ้า	พ้องเพี้ยนเพี้ยนสรวรรค์ ฯ

“๑” บ้านจิวอินชื้อจิว	ช่างอ
จากเจ็บเหน็บใจบื้อ	ปวตร้าว
เจ็บร้กระวิบคือ	คมกรต นามแม่
ยงยั้งหนามจิวจ้าว	งอกแย่งแย่งทรวง ฯ

“๑๒” บางกระบือตระบะเบื่อง	กระบือรอน ณรงค์ฤ
กระบือตัดกระบือทอน	ตกกั้ง
เสมอคมดาบเวอร์ฟอน	พันสวาท พี่แม่
ชะยอดหัวใจทิ้ง	เทวษไว้ ในนาง ฯ

“๑๓” ยถะเมาะเกาะงอกเง้อม	ง่าชล
เกาะใหญ่สมญาชล	ใหญ่แท้
เกาะรักเกิดกตางหน	หัวอก กุเคย
เกาะบแอไวยมแอ	อกแล้วเหลือทน ฯ

“๑๔” ถานเทถานพร้าทิ้ง	เทไต
วานช่วยเททุกซ์ใจ	จากเจ้า
นางเททอดฮาไถย	ถาญทับ มาแม่
เหลือที่ทนจึงเฝ้า	ฝากบ้านถานเท ฯ

๓๓

๑๒๕ บ้างไทรไทรเทพไท้
โอบพระอนิรุทธฤทธิ
วางสมุชานิทร
วานพระถ่อมถ่อมขำ

สังสุต นีญา
ร่อนฟ้า
ถนอมแนบ นางเอย
คู่ค้ำคั่นสม ๖

๑๒๖ ไปรับสังเวชอัน
ขยับแต่ใบไหวไหว
เห็นเผือกมีโต
น้ำเนตรพอสรงเท่า

วอนไฉน พระเอย
บเว้า
สนองเดช พระฤ
ท่านค้ำคุณสนอง ๖

๑๒๗ ปากสาปประสิทธิทราบแล้ว
กรตีฬทมสันธุ์เอย
พันเนตรพระเต็งเถย
แปดไศตรพังบแจ้ง

บเฉลย พรพ้อ
ช่างแก้ง
โถกมนุษย์ ไปฤ
เจ็บร้อนเรียมไฉน ๖

๑๒๘ ราชพถางทางบ้ายข้าม
เวียงววกตกวนดิ่ง
พถางเรียมเร่งพลซึ่ง
เพรียวผางด้าตวนพัน

คำนึ่ง
ด้อมต้น
แข็งเรียว
พุ่งเข้าเขตต์แคว ๖

๑๒๙ แสนมหาศาตเวศห้วย	ทะหานธาร ไตแม่
เวียมจะ โดต โดตหาญ	ห่อนคร้าม
ชเลเกลถ่มสงสาร	สั๊กกะเปาะ กรเคย
สุดที่เวียมจะข้าม	อ้าวพันวนตาย ๖

๑๓๐ ยามเย็นสุริเยศเข็อง	ยอแสง
ถุกัดศาตาแดง	แตกคัล้อย
กำดัดกำเตาแสง	สยงอก เวียมเคย
แทะถ่ห้อยยอถ้อย	หยาดน้ำตาเวียม ๖

๑๓๑ สองตราบจวีรอกทม	ภูมิฐาน
ออกท่งทิวพฤษถาน	ถิว ไถ้ง
เหมือนฉากข้างเขียนผสวน	ศิขรเมฆ ไม้เคย
วงรอบขอบเตียง ไค้ง	ค่างมั่งนางนอน ๖

๑๓๒ กระแสสินธุ์ใสสะอาดล้ำ	ไหลเย็น ใจเคย
ตระถ่งเห็นเป็นแนว	ว่างเว้ง
มัตสยาซ่าเซ็นเห็น	ตัวคล้ำ อยู่แม่
กตกถางนางถั่ง	อ่างตั้งกถางชลา ๖

๓๓ บงบัวทุมเต่งตั้ง
คิดคู่บัวจันทร์ใจ
ครีตเคร่งเต่งโตโต
ชยากใคร่บับบัวเยี่ยม

บังใบ
สั้นเริ่ม
ติดอก อยู่แม่
ยามย้อมมือเผยอ ฯ

๓๔ สหายสายตึงตัน
เคยแม่ชอภักษา
กว่าเรื่อยจะกลับหา
จะเก็บผักบั้งร่วม

สั้นตะวา
กรอดกร่วม
ห้ายาก แล้วย่อย
ฝากเจ้ายามจน ฯ

๓๕ จราวจิรวชีวสรว้อยซ่า
สถาดสถิตถอยหงษ์ชน
กรมตรีกถาวพอยด
แม่แม่มาจะท้วง

สั้นสน
ช่อนลวง
ยังมาก มายเคย
ทักให้เรียมชม ฯ

๓๖ คางเบือนเหมือนเจ้าเบี่ยง
ปางพี่ยวนชวน
นวดจันทร์จะเหมือนนวด
เนื้ออ่อนอ่อนเหมือนเนื้อ

คางชวน เบือนฤ
ชิตเชื้อ
จันทร์แจ่ม ฤแม่
อ่อนไฉ่ไฉน ฯ

๓๓๗ หวีเกศเพศชื่อนี้ เย้ยไฉน ปลาเขย
 เกศจะมีฤาไร ใครรู้
 แก้มข้าชื่อนันโต ตำนี นางนา
 ข้าช่างปลาแก้มชู้ ห่อนข้าไยฉิน ฯ

๓๓๘ เพียนทองผ่องพัน พรรณฉวี เจ้าฤา
 คล้ายแม่ผิวทองดี สุกเข้ม
 ปลากร่ายว่ายวารี กรายกริต อยู่ฤา
 กตแม่กริตนิ้วมัม น่ำผ้าตายเรียม ฯ

๓๓๙ นางหัดเย็บเมื่อเช้า ปลาแพง
 เรียมหัดสานตะแกรง กระตัง
 นวทนางนั่งแนบแผง ฟุ่มพัก พินา
 เตือนว่าสานหึ่งหึ่ง” บอกให้เห็นงาม ฯ

๓๔๐ ชมพลางจะร้างย่า สายัณห์ แก้วแม่
 ผูกพิทคเหินหัน คตาศ์แคล้ว
 ประอรประเอียงผัน หาเพื่อน กันนา
 โจมจิกจรรจาแจ้ว จับไม่จ้อแจ ฯ

- ในสมุดคำตัวรงคันฉบับมีหมายเหตุว่า “ หัง ๆ คำนี้ ชาวปัจจันตียชนบทเขาว่า
 คู่ม ๆ ฤก ๆ นำมาใส่เพราะประสงค์จะให้มโหฬาร ”

๑๕๑ นกขมิ้นเหลืองอ่อนไอ้ เรืองเรือง ตาเขย
 ถอยถอยเวหาเหลือง ชะอ้อน
 นึกนางถนิมเมือง นวนขมิ้น แม่นา
 ออขว้างกางกรพ้อน ร่ายร้อยระบำรำ ฯ

๑๕๒ โนรีพิศเจ้าพี่ ประไพสม ศรีนา
 สัตถุสไบบัวนม นาฏบ้อง
 ตายสตาปนกลีชม พงศ์ แดแม่
 กตเกตุพิมเสนน้อง นุ่งผ้าขุณาย ฯ

๑๕๓ สาทิกาดูเหว่าเว้า ตะเวทวน ใจเขย
 แสนเสนานิตำนาน พลดตพร้อง
 เสมอเสียงแม่บรรตาน ชอกถ่อม พี่ญา
 กรเว่งร่ามะนาร้อง ร่ำซ้ำชะวาทรรณ ฯ

๑๕๔ มลักเห็นนกแก้วส่ง เสียงดัง เสนาะนา
 กกค่อนเลขหง กิ่งแก้ว
 โอไอ้เต้านกยัง สังกาศ กันแม่
 ตั้งเวชเรียบมาแคล้ว คลาศแก้วกถนอม ฯ

๑๔๕ จากพรวกจากไม้จึก รังมา ฤาแม่
เหมือนพี่พรวกคฤหา หอบแห้ง
กระสวนแฉกระสา กระเสาะ ใจฤา
จับกระสังบอกแสง ไศกรูเรียมกะสัน ฯ

๑๔๖ แหกเต้าวานไต่เต้า ตามลม ไปรา
เป็นแหกไปเยือนผทม ที่ฐ
แฉกสรวว่าเรียมกรม ใจหนัก ณแม่
ให้องค์นุชรู้ เรืองร้อนเรียมถวิล ฯ

๑๔๗ สัตวาวานร้อนร้อน เร็วเย็น ตูรา
เชิญนุชมาทันเย็น อย่าช้า
แม่ข้าจะชวดเห็น ใจพี่ แถ้วแม่
เห็นแต่ศพเรียมถ้ำ เกิดเพียงทันเฝ้า ฯ

๑๔๘ นกเหินหาข่าวแล้ว เห็นหัน มาเอย
เรียมอยากยินข่าวถัน แทบถัม
นกกบอความตัน ใจพี่ แถ้วแม่
บิตแต่สะไบนางกัม พักตรขึ้นกรรแสง ฯ

๑๔๙ สุริยาตาโลกเดียว
จวบพระจันทร์จง
ทวนว่าพักตร์ยพยง
ถนัดว่าเตือนไช้หน้า

ไศยถง แล้วยอย
แจ่มฟ้า
ผยองเมฆ มาฤ
นุชน้องเริ่มแหง ๖

๑๕๐ ชมเตือนตะเด่นเรื่อง
ทวามแต่ตัวกะต่ายดี
เพ็ญพักตร์แม่หมดสี
จะเปรียบจันทร์จันทร์ใหม่

รัศมี งามเยย
สถาปได้
ไผ่ฟ้า แม่ฤ
หม่นเศร้าหมางแสง ๖

๑๕๑ ตูโตในสี่ก้าว
ฤาขึ้นเหมือนตูดวง
แต่ชมร้องรอยรวง
ยิ่งกว่าชมแก้วแก้ว

แดนสรวง กิติ
พักตร์เจ้า
ไวยะเบียบ ทนตแม่
เกิดถ้าเลิศไศย ๖

๑๕๒ คิตเคยปานนี้
อวยแม่ตาม ไคมตะเกียง
ผัดพักตร์ชวรมอบเมียง
นวลประทะประทีปแผ้ว

โนเชลียง หอเยย
ครอบแก้ว
สमानเนตร เริ่มฤ
ผ่องพันพิศวง ๖

๕๓ ปางเวียนทวยกต้อ่งถ่าย ถนาก่า ไ่วแม่
 เยาวหยิบชุตจุตประจำ บ้าวจิม
 พตางหยิบสธาคำ วางหัตถ์ พี่แม่
 พตางพี่ยุตนางขี้ม ยอบสะเทิ้นเมินหมาง ฯ

๕๔ บางคาบชวนนุชน้อง จำนรรจ
 อวยแม่อ่าน ไคตงฉินท์ แซ่มซ้ำ
 ถิติตถักพันท์ กตอนพาท ไปแม่
 เสนาะสำเนียงนุชซ้ำ จบแก้วฤาตะเวง ฯ

๕๕ บางคาบชวนนุชตั้ง ที่สะกา พระนั้มนา
 ตางเปลี่ยนกตกริธา ต่อแต้ม
 ขวยพัคตร์พี่อ๊ปรา นางร่ำ ไปแม่
 พตางแม่หะเหยเย้ยแย้ม ยัวย้วนสรวตสรว ฯ

๕๖ หตัทหัตตมาพถัน้อง เนาไกล แก้วแม่
 ไฉมแม่ปลุกอาไถย ถ่อเต้า
 ยังคิดพี่ติดใจ ติตอก อยู่เอย
 ทั้งติดตาหน้าเจ้า จากแก้วฤาถึ่ม ฯ

๕๗ ถีบถึงกลางย่านตัว	เตือนตก
มีตบเห็นทางสะทก	สะท้าน
คตำคลองร้องรอยรก	เรียมป่วน ใจเคย
อุส่าห์แหวกแผกผ่าน	ฝ่าหญ้าหาทาง ฯ

๕๘ ปะ โศกเป็น ไซตแห้ง	หาดเหิน
คุแคะเข็นคับเข็น	ขัณฑ์
เรียมลงถ่อไถตเดิน	เตาตะ ไปเคย
พอสรวงเรียมซ้ำ	ส่งท้ายเรือ โศก ฯ

๕๙ ตกกลุ่มถมพยุโย	โยกยัน
ถ่อถึงดินตัน	มิดัก
คลื่นพัดคัดเคมฉัน	เพียงถ่ม
พอส่งบถมพอน้ำ	ท่วมท้อเรือฟุ่ม ฯ

๖๐ เรือถ่มจะกุ่ม	ถอยเรือ คื่นแม่
แต่พุกามเกศเหลือ	ที่รู้
ยังเป็นบุตชนเผื่อ	รักทราบ ไตนา
สุดที่เรียมจะกุ่ม	เกศให้กายถอย ฯ

๑๖๑ ปากกรานกรานกราบไหว้ ไครวาน
 ฤาปากจะคอยชาน ช่าวเจ้า
 บอกสมรชื่อนคำหวาน วอนพี่ นั้นฤา
 ค้อยหมอบกรานกราบเท้า บอกถ้อยทางแดง ฯ

๑๖๒ จะหาบรยาทแม่น เสมสมร มีฤา
 ละม่อมแมนอัปสร สะพร้อม
 นิ่งเดินแกะยีนนอน สงวนเสงี่ยม งามนา
 จับแต่งงานง้อมง้อม อยู่เฝ้าอมสงสาร ฯ

๑๖๓ ยามนอนนชวนทไศล ไคตเคตั้น พี่แม่
 ถางกระพือพัดเย็น รื่นเฝ้า
 บำเรอพี่คือเป็น เทพบุตร นางนา
 ยามนิทรากราบเท้า พี่เที่ยวประติทิน ฯ

๑๖๔ ว่านอนสอนง่ายทั้ง เกรงกลัว
 สดับนิโทษใจฉัว แซ่มช้อย
 เรียมสงวนยิ่งสงวนหัว ใจพี่ อีกแม่
 สงวนบดใจน้อย จิตนี้้องจากไหน ฯ

๑๖๕ ยามตีกดาวสว่างตัว เตือนดับ
 ตู้งตวง ไคมะยับ ระบาย
 ถับแจะถัดถับ แถ้ว ถิบเฮย
 อักถับจะถัดถ้ำ ชวตชุ่มมโนม ๖

๑๖๖ แจ้วแจ้วจักจั่นร้อง เวโร เรือเฮย
 ว่าจะเสียงสายใจ พร้าพร้อง
 พลิกถนอมวรรณชโนน นอนหวาด ถาแม่
 ถามเท่าโตโยน้อง นิ่งไต้ไปถัดง ๖

๑๖๗ นาฬิกาบอกย่าถั่ว ถาถัด ถงแม่
 เห็นแต่โฉมไ้ววับ คัดถักถ้าย
 มะเมอเรียกรับชวญรับ มาแม่ เขิญแม่
 หว่าผวาชวช้าย ก่นถันสุดเสียง ๖

๑๖๘ เจ็บจากเจ็บหันหัว หฤไทย ฟีนา
 ถุจะหยิบยาโต ตับเชื้อ
 ยาเตี่ยวยอชยาใจ จอมสวาท พืเฮย
 พอจะยาโรคเรือ วาคร้อนเรียมหาย ๖

๓๖๘ ออกลัทธูเขตต์เข้า
 ตูทะเคียนตาชเตียร
 ขอนางตะเคียนเวียน
 ให้แม่ครองชีพ ไน้ม

คตองตะเคียน แก้วแม่
 ค่อมไค้ม
 ระวังมิ่ง แม่รา
 เสน่ห์ถ้ำเรียมถึง ฯ

๓๗๐ ออกคตองจะร้างร้าง
 แสงหิริญอุไร
 เมฆหมอกขรมัวไซ
 หนาวพิรุณน้ำค้าง

เรืองไถง แก้วแม่
 พร่างพร้าง
 ขจรร่วง ไรยเฮย
 ครันแค้นคณิงไฉน ฯ

๓๗๑ ถ้าพระพระจะถ้า
 เรียมจะขอสังความ
 แม่สัสมรแม่มาตาม
 บอกว่าคงพบพ้อง

คอยถาม เรียมถา
 เรืองน้อง
 เตือนเร่ง เรือรา
 พี่ถ้าวังจันทร์ ฯ

๓๗๒ สนวนหลวงหลวงบได้
 คงแต่สวนพฤक्षा
 สนวนนุชบุษบาตา
 เรียมพิโยคโยกเย

นำพา
 ไค่นเค้
 ฤตดอก แก้วแม่
 ยับบ่างยังไฉน ฯ

๑๗๓ อารามนามชื่อแท้
เขาเรียกธารมาตรา
แก่งทุกซัดที่นางธา
ให้ตกธารกรรมใหม่

ธรรมา
ชื่อใช้
รามาฬี นั้นฤา
อยู่เที่ยวธรรมา ฯ

๑๗๔ หัวแหลมแหลมเลื่องชื่อ
ฤาเท่าแหลมเนตรคม
ถับสายเนตรนางสม
ยังนึกปลาบทรวงย่อน

โครฆม
นุชค้อน
แสนโยชน์ มาแม่
อยู่แก้วเหลือแหลม ฯ

๑๗๕ ชาวแพขายแผ่นผ้า
เครื่องมาศชาวเหลือองแด
ขายเพ็ชรเม็ดพลอยแดง
ฤาเทียบแหวนเพ็ชรก็อัย

พรวณแพ
เลื่อมพริ้ว
ถาตเงื่อน งามเย
ก่องนิ้วนางกราย ฯ

๑๗๖ ตรวจสาวทุกท้าว
ฤาเทียบละอองบทมาถย์
ไปเห็นที่สงสาร
ชอบแต่เป็นช่วงใช้

แดนฐาน มาแม่
แม่ได้
สักหยาด หนึ่งเส
เช็ดทำนางนอน ฯ

๗๗ นางโตในโลกแม่ มีดี ก็ดี
 เขาใช้เพื่อนซีพี เท่าเผ้า
 เห็นแต่แต่นารี รักร่วม ใจเคย
 ควจะกล่อมกลืนเจ้า จ่อมไว้ ในเต ๖

๗๘ หวังฝากชีพน้องเมื่อ เรียมมี ชีพนา
 จะฝากศพมานศรี เมื่อม้วย
 มาจากจะฝากผี ไครเล่า นามแม่
 ตายก็ตายตายด้วย จะได้ ไครเผา ๖

๗๙ ยิ่งคิดชดเนตรชั้น ไทรมไทด ดงแม่
 คิดก็เหลืออาไโดย พี่แก้ว
 ปางใดคิดชั้นใด ไทตั้ง นี้อย
 จึ่งจะพลันสมแก้ว พี่ให้ศลายถวิล ๖

๘๐ คดองธอเบ้นธอน้ำ เขาไซ
 ทดซึ่งชดชงใน อัดอึ้ง
 ธอเนตรพินองไทด เนืองนิตย์ อยู่เคย
 ทดสุชด ไศกซึ่ง ไปสิ้นสุดกระแเส ๖

๑๖๖ ถึงวัดเชิงถ้ำเควว่า	คอยใคร
เชิงพระบเยื่อโย	อยู่ถ้ำ
เรียมจากแม่จางใจ	จางเควว่า พี่ญา
ฤาจะคายข้าวซ้ำ	หลากแก้วนางถ่ม ๖

๑๖๗ วัดนี้เผื่อแต่น้อย	นักเรียน นินญา
เคยสำนักนิจำเนียร	อยู่นั้น
เจริญวัยกระโตเสถียร	กรุงเทพ ฯ
ต้องติดราชการหัน	หอนเมื้อคั่นเมือง ๖

๑๖๘ พลงนถองอรุเวศวัง	วรวิ
จ่องจอตแพชนนี้	เกอตเกล้า
ประยุรญาติเกษมศรี	เยื่อนเยียม เรียมเขย
ถามไถ่ทุกซ่ซุซเข้า	แซ่ซ้องสโมสร ๖

๑๖๙ เสรีจตามากุ้ง	เขตต์คตอง สระบัวนา
บงบมีบัวหมอง	หม่นไหม้
ถวิตสระประทุมทอง	ทิพยมาศ แม่เขย
จากจะกตักกลีบไข่	ชอตวันแรมสนาน ๖

๑๘๕ ถึงจวนจวนเก่าครั้ง	คราวไหน
จวนชำระความใคร	ก็ได้
วานจวนชำระใจ	ความทุกข์ พี่ว
จวนเจ็บจวนตายให้	เหือดว่อนว่าจวน ฯ

๑๘๖ ถึงท่าสับเบี่ยนา	สงไสย
โอท่าราคาไหน	ท่าเตี้ย
เสมอจากพี่ยากใจ	จนยิ่ง จนฤ
จนกว่าท่าห้าเบี่ยน	บได้ ใครประสงค์ ฯ

๑๘๗ บ้านม่อคิตม่อทั้ง	กะทะทอง
นางก่อไฟทำของ	เขี่ยคัย
เคยทำใช้หวานสอง	ยามยั่ว ใจเอย
อวยพี่ปามบู้บู้	บ้านนั้นนอนคอย ฯ

๑๘๘ วัดแม่นางปลื้มปลุก	ปลอบใคร
นางบเห็นนางไหน	นึ่งคฤมา
ถวิลถึงแม่ปลื้มใจ	ปลอบจิตต์ พี่เอย
ยามสนุกนิเคยปลุกปลื้ม	กลับปล้ำระกำกิน ฯ

๑๘๘ ถึงรอรอเริ่มก็ร้าง
 รอยอยู่เพราะรอรอ
 รอรักเมื่อเรศหอ
 แรมทุกซักรอถ้าทั้ง

เรื่อรอ ตรา
 ทอทั้ง
 รอห้วง มาเคย
 รักทั้งรอรอทน ฯ

๑๘๙ เรือลิวบรรลุด้าว
 จอดท่าถอนใจรอน
 จากมิตรคิดถึงตน
 ถอยแต่เรือเท่งเต่ง

ตำบล วังเคย
 ราคเร้ง
 ตากเทวษ อยู่แม่
 ตกไว้ ใครแต่ ฯ

๑๙๐ เสียตายกรงเก่าตัว
 สนุกนิพรรทุกโต
 ไปควรจะเสียคึก
 กตยาถกลับเป็นป่าไม้

ตอธึก
 เปียบไต
 แสนม่าน มั่นเคย
 หมดสิ้นสงสาร ฯ

๑๙๑ แม่กรงยังสุขบ้าน
 เวาก็ชาวกรงศรี
 เมืองเป็นพนาถี
 เวียมก็ต้องทกร้าง

เมืองดี อยู่ฤา
 หนึ่งบ้าง
 ถำบาก แถ้วพ่อ
 ยากไว้ ไกลเมือง ฯ

๑๘๓ บุญพระจอมเจ้าหาก ปรงเปรม
 สฤตติวงจันทรเกษม ก่อสร้าง
 สมนุกนิปลุกใจเขม อกราษฎร์ แลพ่อ
 เทียบมตุงกรุมถ้าง ถ่มแก้วถอยคั่น ฯ

๑๘๔ จันทรเกษมสนุกนิเพี้ยง วังสวรรค์ แดฤา
 แต่ที่จากดวงจันทร์ จับข้า
 มาตตเกษมสรว สมสุข แก้วแม่
 ยิงพิโยคไศกข้า ไรคร้ายฤาเกษม ฯ

๑๘๕ ทุกชายเขาแซ่ซ้อง สุขสันต์ นาพ่อ
 ร่อระบำรำขาน ขั้วร้อง
 แต่ตนพี่เลวลาญ ทักเทวษ อยู่เอย
 ตรอมวิตกแต่เนือง พี่นี้นางเดียว ฯ

๑๘๖ ทุกไททุกท้าวทัว นิทาน ไตพ่อ
 จากคู่ควรสงสาร ไศกเศร้า
 โหยหวนบึงพาน พบคู่ ท่านนา
 แต่พี่ร่ำทรวงเว้า คู่ร้างฤาคั่น ฯ

๕๑

๒๘๗ ฤๅหนาวหนาวเหน็บเนื้อ นอนไก่อ นุชเอย
 ถมเฉื่อยช่ายหัวใจ ริวริว
 อังกูรที่อ่อนผืนสะไบ ระบมแตก กิตติ
 ฤๅทำอ่อนอายนี้ว หนึ่งน้องอังกูรอม ฯ

๒๘๘ ฤๅร่อนแตกร่อนผ่าว พอทน
 พอตากลมชะ โลมชล ชื่นได้
 ร่อนแตกฤๅติด ไต่ดับ ไต่เอย
 ไต่แต่ดับ ไต่ได้ เสน่ห์น้ำใจนาง ฯ

๒๘๙ ฤๅฝนมถเมฆคัลม ทรวงแครง
 ชลเนตรคือแสงยงแสง พถ่านหล้า
 สายพิชชี่เปล่งเปลวแสง สายเนตร เรียมเอย
 เสียงพิชชี่เสียงฟ้า ครันครันควรวญ โนม ฯ

๒๙๐ ดวงเตยวงามถ่มฟ้า ราชตรี
 โนมแม่ปลุกโลกีย์ กีกัก้อง
 เทพตาทุกราตี เสริญรูป รักแม่
 ทางมนุษย์ดิน้อง เพื่อน้อยใจงาม ฯ

๒๐๑ อ้าต๋องปรางทิพย์เทียร ปรางทอง พี่เขย
 ประรูปทิพย์ไยของ ยักยืม
 จวบฉนั้นใจของ เรียมหนัก ณแม่
 จากระคายฆานบีม บัวยข้าสต่ำสตาย ฯ

๒๐๒ เคยโตไคตเคาะเคถัน คลั่งดวง แม่นา
 ปฤกฤตีเห็นหวง ทัวท่า
 ถนอมกอดยอชยันทรวง แสนขึ้น แก้วแม่
 จากอ่อนกรกายข้า ออกไ้อ้อมหนอง ฯ

๒๐๓ เคยสรงสระทิพย์ถ้ำ นที แม่นา
 มังกรชวชีวิดี แถ่นเถอย
 เกิดอกบษบักระบอศรี ไสวจสรวาย สร้อยเขย
 เยนยั้งอมฤตย์เจือย จากเจ้าเจียนตาย ฯ

๒๐๔ เคยพักตร์สมพักตร์เพียง พิมพ์เดียว กันแม่
 ทรวงเกตุอกดำตรงเกตุยว กต้อมกถัว
 ท้องสแทบอทรเสียว ส้งวาศ แม่นา
 สุนกนิดินฟ้ารั้ว รากเร้งรณสมร ฯ

๒๐๕ เคยกรควักไขว่เกี่ยว กรก้น
 ไปถ่ประทัดเขววัน กุ่นว่า
 ชงษ์เวียนเปลี่ยนปลื้ม เพลงพาท แม่แม่
 ทุกตะบองดองถ้ำ ทัวท้องผทมสวรรค์ ฯ

๒๐๖ สบสุขสบไสตแสง กระชาบถาม ความแม่
 เคยโอบรู้รอรอกความ ถับให้
 พลงประหยัตยาม รอร้อ รักเขย
 สรวตสนุกนิได้ ได้ เล่นต้วนรูกเห็น ฯ

๒๐๗ เทียวรอบขอบฟ้านอก ชอกแมน ก็ดี
 จักรวาทโกฏิแสน สุขโพน
 ฤาเทียบพี่เทียวแดน ดงเสน่ห้ นางเขย
 หลายเล่ห์สนุกนิ้น ไน้น นึกได้ ไปลืม ฯ

๒๐๘ รสไผทพิพียงวันเกิด เต็มกัณท์ ก็ดี
 รสทิพย์อัปสรสวรรค์ หกห้อง
 รสรัตนสุดาจันทร์ จักรวาช รมย์ฤา
 ฤาเทารสรักน้อ พี่ครั้งคราเดียว ฯ

๒๐๙ สุชาติตยัตถ์เื่อง หยาดสรวง ลงฤา
 ฤาวันอุตรดวง แท่งแท้
 แปลงโฉมมนุษย์โฉมดวง โลกถ่ม แถ้วแม่
 ทุประเสริฐเลิศล้ำ แต่น้องนางเดียว ฯ

๒๑๐ มหิตีศรีราชอ้าง เหาองค์ แม่ฤา
 แบ่งภาคเป็น โฉมยง เหยียบเป็น
 เกศนิภษณแดงดง ทองรูป ฤาแม่
 โฉมจึงบาดใจแม่น แม่เจ้าหัวใจ (พี่เอย) ฯ

๒๑๑ พระศัตีมาถอบถ่วง ดวงใจ พี่ฤา
 ฤาควักมกัณเตรไป ชุบขึ้น
 เป็น โฉมมนุษย์ประไพ มอบพี่ มาฤา
 โฉมจึงบาดตากัน กัดน้ำใจตาย ฯ

๒๑๒ โฉมมณฑาทิพท้าว ธารทิพย์ พี่เอย
 เคยชื่นชมตมหยิบ หยอกได้
 ไฉนน้องต้องถมถิบ ถอยถ้ว ถับเอย
 แก่งจะถ่อพอให้ พี่ม้วยเป็นผี ฯ

๒๖๓ วันเดือนปีเปลี่ยนแล้ว ถับพักตร์ แม่เฮย
 เรียมตวาก ไศก ไวครัก รูปน้อง
 ทุกข์เหลือที่ทุกข์ตก ตาตเวทษ อยู่แม่
 ทุกข์ทุกหายใจฮ้อง เล่นหัดค้าทรวง ๖

๒๖๔ เคยขึ้นทุกคำเข้า ยามเย็น
 เคยที่เห็นไปเห็น ตะห้อย
 หัวใจจะกระเด็น จากร่าง ไปแม่
 ใจพี่ฤยังน้อย อยู่ชนิดเดียว ๖

๒๖๕ ยามอาบอาบแต่น้ำ เนตรริน ไรยเฮย
 ยามนั่งนั่งทุกข์ถวิล นั่งไข
 ยามกินก็ไถยกิน ระกำร่า มาแม่
 นอนก็นอนอนาถให้ ห่วงน้องนอนคอย ๖

๒๖๖ ศรีปราชญ์สามปราชญ์ทั้ง ตรึงนรินทร์ ก็ดี
 จากมิตรคิดถวิลถวิล กล่อมเกี้ยว
 ไคลงพิพิธสังยนิ ยมอยู่ ฤพ่อ
 ฤท่ากระฉีกชีกเสียว ไศกร้างเรียมกะสัน ๖

๒๓๖	หน่วงสรวอตาบคั้น	สังขาร เสียฤา
	ตายบตายใจหาญ	แต่เนื้อ
	สติทริเวรมตาญ	พลัดพราก อีกเคย
	ห้วงบเห็นหน้าเงอ	ง่วง้างตใจ ฯ

๒๓๗	สุดสายนัยน์เนตรสั่ง	สออดสมาน แม่เนา
	สุดโสทรราบสำน่าน	ข้าวขู้
	สุดเสียงจะสื่อสาร	สุดสั่ง แก้วแม่
	สุดฤทธิพิ์สุดรู้	สุดสู้ โศกสมร ฯ

๒๓๘	สุดรักหักห้วงขู้	ครองชนม์ พื้เคย
	สุดคิดจะคั่นระคน	ร่วมสรวัย
	สุดเหลือกำลังทน	ทุกซ์เทวษ ไปแม่
	สุดละเหี่ย โหยละห้อย	หอบแห่งหัวใจ ฯ

๒๓๙	แม่ พื้มีชีพเพียง	พันักถบ กิดิ
	พันมวธฯ ตะพัน	โอยฐู้ด่วย
	โอยฐู้ตะโอยฐู้พันอัน	ชีวหะ กิดิ
	จะร่ำรักตราบม้วย	ไปสิ้นเสรีจสาร ฯ

๒๒๑ อากาศเป็นสมุทรแม่ เป็นถาน เถ่าฤา
 ดินตังหมึกทะลายธาร ทัวท้าง
 เมรุจตจานปาน ปากไก่อ่ กี่ตี
 จาฤกรักเรียบร้าง ร้าแก้วฤาหลอ ฯ

๒๒๒ ทุกข์พื้มีรูปเพียง กายสะกอล แถฤา
 จักรพาพฤาพอ แผลกวาง
 พรหมโลกว่าสูงหลอ สุตโลก แก้วแม่
 จะไตรจกถบถบถ้าง ถ่มถ่มพรหมสฐาน ฯ

๒๒๓ ทรวงพื้เพียงนี้จะ อาจณญ ไศกฤา
 ฤาจะรับทุกข์ทน ท่วมฟ้า
 ฌอกกระอี่ตมิตมน ตาพว้าง แก้วแม่
 ทุกข์ตรบพ้าหถ้า แถถ้งถ้วนแถเหลื่อง ฯ

๒๒๔ เพลิงวาคไฟตงโลกบีม เป็นควัน แก้วแม่
 ชตเนตรพื้ไหลดัน ตับไต
 บุญเกิดไฟกัถบ์ เถกิงโลก ชั่นเอย
 หาไม่มนุษย์เทพใหม่ มอถม้วยหมตสรวง ฯ

๒๒๕ เริ่มโศกตายสยบสิ้น สามวัน
 ไปสู่ยมบาทคว้น ราคกัฏฐัม
 ยามราชบอาจณัน พักตรูปบ พี่เอย
 มาส่งคืนจิ้งคัม ชีพค้อยคงเบ้น ฯ

๒๒๖ ดินตะถายหายฟ้าโค่น ชนไศธ แผลกฤา
 ถ้างแต่โลกอาไถย บ้าง
 สร้อยจันทรโกษย สญกัฏฐัม กิตติ
 ร้างไฟทไปร้าง เสน่ห์น้องนิจสิน ฯ

๒๒๗ ดับชีพเกิดใหม่ร้อย พันทวิ ไปแม่
 ขอสบโพธิสมศรี เสกซ้อม
 เฉกองค์อัครมุนี ในก่อน กาดเอย
 ไปนิพพานไปพร้อม กับเจ้าจึงไป ฯ

๒๒๘ นุชเอยพี่ร่าร้าง รักนวล นีฤา
 ฟ้าและดินยินครวญ ครันก้อง
 เป็นสุดสำนวนครว คติโลก แลัวแม่
 ครวแม่ไว้เพื่อนน้อง ต่างหน้าเรียมนาน ฯ

๒๒๘ ไซ้เชิงเรียบข้างแส้ว เสกสรร นาแม่
 เหตุรำกुकคุณขวัญ เนตรไซ้
 ไปมีสิ่งสนองอัน ใต้อัน แล้วยแม่
 ฝากแต่ฝักปากไว้ เกตให้ทันเห็น ฯ

๒๒๙ ทุกอิริยาบถพั่ง ถ่มหลง เลยแม่
 เข้าค่าควรณอมองค์ อ้วไว้
 ยามสขเกษมทรง ซอกล่อม แม่เนา
 ยามเมื่อนอนเชิญให้ ให้เข้าพระยาหงส์ ฯ

๒๓๐ โศกนิราศจากน้อง จำเนียร นีฤา
 นายเวกเปรียบเพียร ผูกไว้
 มลักเกลลงแต่พาเหียร หอมปาก ดอกพ้อ
 ไซ้จะเทียบปราชญ์ไต้ ตั้งนั้นนึกแทน ฯ

๒๓๑ นิราศกรงเก่านี้ ฤาณา
 เวณินามนายมหา เวกพร้อง
 เจียมเขวบปัญญา ยังอ่อน ดอกพ้อ
 ไซ้ฝักฝักปากร้อง ขวตรู้ตชวย ฯ

๒๓๓ สรวมพรอนไ้วเวื่อง ราวฉบับ
 ทั้งยากภาคย์พมหรับ ทราบน้อย
 ผิดชอบปราชญ์โตสดับ ผดุงเปลี่ยน แปลงพ่อ
 โปรดเปรียบไหมทองร้อย กิ่งแก้วองกร ฯ

๒๓๔ องค์กระวีผิตชอบช้ เราชม
 กถ์แต่ปราชญ์ฉลาดคม พดเพี้ย
 ไปคิดว่าคำคม ไครกล่าว ไฉนนา
 ควรบควรสรรวตเย้ย หย่างนี้ยังไฉน ฯ

๒๓๕ ไคลงเพลงชะเงงเลศชู้ ชมโฉม นีญา
 ถ้วนแต่สังเกศโฉม โลกไซ้
 เป็นการก่อทุกข์โศก นิสเนื่อง ไปพ่อ
 เวียนว่ายตายเกิดให้ อยู่ห้วงสงสาร ฯ

๒๓๖ เป็นตำเลิงโตตเพียง พอสดับ ถิ่นเฮย
 ให้งบควรจระงับ รากไต้
 นรชนอย่าควรนับ ถือเชื้อ เกยพ่อ
 จะเกิดบาปกรรมให้ แก่ข้าคนเถลง ฯ

๒๓๗	ซึ่งพิไรรำร้าง	รักสมร นีนญา
	เป็นนิสัยนักกลอน	กล่าวแก่ง
	ผิบกล่าวเกลาถอน	เท็จโทษ เสียญา
	ตุจกระยาหารแก่ง	กับกล้ากดินไฉน ฯ

๒๓๘	อย่ารักรูปว่างเพี้ยง	พึงชัง นาพ่อ
	เกิดแก่แปรปรวนวัง	ไวคมว้ย
	อนิจจังพระทุกขัง	พระอนันต์ ตาเอย
	โส ไครกพึงเกลียดด้วย	เน่าน้ำหนองหนอง ฯ

๒๓๙	ปลงลงไตรลักษณ์แท้	ธรรมตา เทอญพ่อ
	อาจจะดับตำฤษณา	หมดเชื้อ
	ดับทุกข์ชาติชรา	พยาภิมอด ม้วยเอย
	เป็นบรมสุขเมื่อ	อยู่เพียงเวียงเกษม ฯ

๒๔๐	วันศุกร์เดือนสี่ไซ้	ศุกลบัณฑิ นาพ่อ
	สามคำจุตศัก	ราชไต้
	พันชไมยสดสมพัทธ์	ยี่สิบ สองแฮ
	ปี่ออกโทศกไซ้	สฤษดิ์สิ้นเสรีจสาร ฯ

๒๔๑ นิ รุชมาทุกขร้อน รังใจ พี่เคย
 ราช รักบำเรอไท ท่านเต้า
 กรุง ทวารพดีไกล กตอยสวาท
 เก้า ก่อนกรรมไต่เร้า เร่งร้างแรมสมร ฯ

๒๔๒ จบ นิราศเรื่องชั๊ แรมเซย
 บ คู่ควรเราเลย เล่ห์นี้
 วิ ทำวักแฉดย ดองเด่น ดองนา
 บุณ เพื่อพยายามชั๊ ชื้อไว้ในสยาม ฯ

๒๔๓ เสาวภาพสองร้อยสี่ สิบทศ บทแฮ
 เติมอีกสองบททั้ง กะทั้
 ถิตินหนึ่งสมมต สามบท แถ้วพ่อ
 เป็นสี่สิบสี่ สรรพ์ทั้งบทรวม ฯ

ศรีบัญชา ผู้พิมพ์โฆษณา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ ถนนกรุงเมือง พระนคร

ก.